

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ТЕОРІЇ ГЕНДЕРУ

Розглянуто передумови виникнення гендерних відносин, вивчено трактування різними авторами поняття «гендер». Проведено аналіз психологічної, соціальної та культурної відмінностей між чоловіками й жінками. Розкрито сутність гендерного підходу, через такі поняття як рівність статей, рівність прав та рівність можливостей. Досліджено такі складові гендеру, як ідентичність, ідеал, роль і біологічна стать. Виділено гендерний ідеал маскуліності, що протистойть і виключає ідеал фемінності. Показано психофізіологічні відмінності жіночої та чоловічої статі.

Ключові слова: гендер; структура гендеру; гендерна ідентичність; маскуліність; фемінність; ідентичність; ідеал; роль; біологічна стать; андрогінний тип; психофізіологічні відмінності.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Принцип рівноправності жінок і чоловіків у всіх сферах життя проголошено в Конституції України (стаття 24) та цілій низці міжнародних документів з прав людини. Підписавши загальну декларацію прав людини, Конвенцію ООН «Про ліквідацію всіх форм дискримінації жінок», ратифікувавши міжнародні договори про права та свободи особистості, підсумкові документи IV Всесвітньої конференції щодо становища жінок (Пекін, 1995), Верховна Рада України 12 липня 1995 року прийняла постанову «Про рекомендації учасників парламентських слухань щодо реалізації в Україні Конвенції ООН «Про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок», де зазначається, що українська держава зобов'язується здійснювати політику включення жінок в усі процеси сучасного суспільства, залучати їх до розробки і прийняття економічних, політичних, соціальних та правових рішень, підвищувати роль жінки в національному, культурному, соціально-економічному, духовному розвитку суспільства та в процесі державотворення. Підписання цих документів означає, що Україна визнає факт Гендерної асиметрії в українському суспільстві і бере на себе відповідні зобов'язання з її ліквідації. Хоча в міжнародних документах головним чином використовується словосполучення «рівні права і можливості чоловіків та жінок», у науковій літературі останнього часу проблема взаємовідношення статей у суспільстві формулюється як проблема значно складніша, пов'язана не просто зі зрівнянням, а з усвідомленням і визнанням різності світобачення та життєвих стратегій статей, їхньої інакшості. Ця проблема визначається як гендерна (гендер – соціальна стать).

Мета статті полягає у з'ясуванні актуальних питань психології гендеру.

Завданням статті є аналіз психологічних, соціальних та культурних відмінностей між чоловіками й жінками.

Аналіз останніх досліджень, в яких започатковано розв'язання зазначеної проблеми, і публіка-

цій теми формує уявлення про сучасний стан розробленості питання гендерної соціалізації дітей молодшого шкільного віку. Так, методологічні проблеми гендерної педагогіки висвітлено в працях В. Гайдено, В. Кравця, Л. Штильової та ін. Питання введення гендерної складової в освіту досліджували Т. Говорун, О. Кікінежді, О. Ярська-Смирнова та ін. Проблематика гендерної соціалізації дітей різних вікових категорій висвітлена в наукових доробках І. Кльоціної, І. Кона, Л. Попової та ін.

Виокремлення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується зазначена стаття. Стереотипне розуміння статі, різноманітні упередження щодо відносин чоловіків і жінок у суспільній та міжособистісній сферах формувалися тисячоліттями. Тривалий час вони виконували важливу регулятивну функцію. Цивілізаційний прогрес значною мірою позбавив актуальності погляд на чоловіків і жінок як на «сильну» і «слабку» половини людства. Нове бачення цієї проблеми пропонують гендерні концепції, що проголошують рівноправність статей як передумову суспільної гармонії. Цей принцип покладено в основу пропонованого навчального посібника, в якому, крім загальнотеоретичних, методологічних питань, розкрито соціально-психологічні основи гендерної ідентичності, гендерної соціалізації, гендерних відмінностей, вплив гендерних стереотипів на розвиток особистості, соціально-психологічну феноменологію гендерних ролей.

Виклад основних результатів аналізу методів покращення зображень.

Протягом останніх двох десятиліть поняття «гендер», не лише увійшло до сфери гуманітарного знання, але й стало звичною темою наукових програм та навчальних курсів. Безумовно, це відкриває нові теоретичні і пізнавальні перспективи для всіх галузей знання. Значний інтерес, викликаний сьогодні до поняття гендеру, свідчить про те, що останнім часом відбулось значне переосмислення проблеми взаємо-

відношення статей. Ця проблема перестала сприйматись як локальний, малозначущий аспект людського буття. Співвідношення статей починає осмислюватись як форма соціальної організації суспільства. Гендерні відмінності мають соціальну природу, і їхня суть полягає у тому, що вони транслюються в суспільстві через систему домінування та підпорядкування. Отже, гендер, – це один із базових принципів соціальної стратифікації. Крім того він не може вважатись незмінною і універсальною конструкцією, яка позначає усталену реальність. Аналіз цього поняття полягає в розкритті всього складного переплетення соціальних відносин і процесів. Саме тому формування гендерного підходу в соціальному і гуманітарному знанні є не просто новою теорією. Це принципово нова наукова парадигма, прийняття якої передбачає перегляд багатьох звичних уявлень і цінностей та прийняття нових світоглядних орієнтацій. Основою методології гендерних досліджень є не лише опис різниці у статусах, ролях чи інших аспектах життя чоловіків і жінок, а й аналіз владних відносин, які конституюються в суспільстві через гендер. За своєю суттю гендерна методологія є міждисциплінарною. Акумулюючи різні ідеї соціально-гуманітарних наук, вона трансформує їх у принципово новий підхід до аналізу культури і суспільства, саме тому гендерна методологія може використовуватись різними гуманітарними дисциплінами. Основним завданням гендерної експертизи навчальних програм є перевірка дотримання принципу рівноправності статей через адекватне відображення в навчальному матеріалі досвіду як чоловіків, так і жінок, заохочення їхнього рівноправного співробітництва та взаємної поваги.

Гендерна рівність передбачає однаково справедливе ставлення до жінок і чоловіків. Реальна рівність статей є обов'язковим інструментом для забезпечення життєздатного економічного і соціального розвитку нації. Дискримінація за ознакою статі – перешкоджаючий фактор для реалізації здібностей і можливостей нації в процесі її розвитку. Обмеження участі жінок або чоловіків у будь-якій сфері життя веде до прийняття і здійснення неефективних рішень. Нерівність статей створює співтовариство, яке є нездатним мобілізувати себе перед позовою нових труднощів або кризи. Саме тому завданням держави є забезпечення рівних прав і свобод людини. Уперше в історії незалежної України в постанові Кабінету Міністрів України від 15 березня 2003 року № 344 «Про програму діяльності Кабінету Міністрів України», схваленій Верховною Радою України, у розділі 2.2. «Створення умов для всебічного гармонійного розвитку людини» проголошено мету досягнення гендерної рівності.

Без гендерного підходу, тобто без з'ясування ролі жінки й чоловіка в сучасному житті, тих специфічних внесків, які кожний з них робить у розвиток суспільства, неможливо сьогодні уявити будь-яке серйозне психологічне, політологічне чи інше наукове дослідження.

Серед публікацій з гендерної тематики не можна не помітити розбіжностей у трактуванні різними авторами самого поняття «гендер». Так, одні вчені розглядають «гендер» як сукупність біологічних та

фізіологічних ознак статі; інші взагалі вважають такий термін неприйнятним, але визнають «жіночі дослідження» як самостійний напрям.

Більшість дослідників вважає, що гендер, на відміну від поняття статі, стосується не суто біологічних чи анатомічних властивостей, за якими відрізняються чоловіки й жінки, а соціально сформованих рис «жіночості» та «мужності». Тобто поняття гендер означає психологічну, соціальну та культурну відмінність між чоловіками й жінками.

З'ясовуючи сутність гендерного підходу, необхідно розрізнити такі поняття, як рівність статей, рівність прав та рівність можливостей. При цьому «рівність статей» в жодному разі не передбачає уподібнення статей, ігнорування статевої психологічної відмінності. «Рівність прав» означає наділення відповідними правовими гарантіями осіб жіночої та чоловічої статі в усіх сферах людського буття. Питання про рівність прав повинне враховувати специфіку чоловіків і жінок, їх статево особливості, потреби, інтереси і уподобання. Суть проблеми полягає не в тому, щоб надати однакових прав особам різної статі, а насамперед у тому, аби створити такі умови суспільного життя, щоб жінка і чоловік справді були спроможні реалізувати себе повноцінно як у громадському, професійному, так і в особистому житті. Отже, рівність прав передбачає рівність можливостей біологічної, психологічної, особистісної, соціальної актуалізації сутнісних сил жінки і чоловіка.

Структура гендеру, запропонована американським вченим Н. Дж. Смелзером, являє собою спробу узагальнити досвід психологічних досліджень у галузі гендерних розходжень і сформулювати тезаурус, що дозволяє розглядати гендер як фактор, що виявляється як на макро-, так і на мікросоціальному рівні.

Н. Дж. Смелзер запропонував розглядати як складові гендеру ідентичність, ідеал, роль і власне біологічну стать. Гендерна ідентичність – це сприйняття, ідентифікація себе як чоловіка або жінки. Гендерні ідеали Н. Дж. Смелзер визначає як «уявлення про призначення чоловіків і жінок, що відбивають культурні уявлення про чоловічу і жіночу поведінку. Ролі пов'язані з поділом праці чоловіків і жінок; і, нарешті, біологічна стать – генетичний код індивіда (його функція у сфері репродуктивних прав людини)».

За Н. Дж. Смелзером, гендерна ідентичність і ідеали формуються одночасно, однак вони не завжди відповідають один одному. Гендерні ідеали, що впливають на формування гендерної ролі, властиві будь-якій культурі. Згідно з цими ідеалами, чоловіча гендерна роль асоціюється з активністю, силою, упевненістю, владністю, домінантністю, агресивністю, інтелектуальністю, а жіноча – з м'якістю, слабкістю, пасивністю, залежністю, емоційністю [6, с. 161].

До 60-х років у культурі існував досить твердий гендерний ідеал маскуліності, що протистоїть і виключає ідеал фемінності. Маскуліність і фемінність розглядалися як простий біполярний конструкт. Це означає, що якщо людина має високі показники маскуліності, то його показники фемінності низькі. У класичній роботі О. Вейнінгера представлено саме

цю модель: «...чоловік і жінка є двома субстанціями, що у найрізноманітніших співвідношеннях розподілені на всі живі індивідууми». При цьому автор пише, що ідеальні чоловіки, де фемінність дорівнює нулю, і ідеальні жінки – де маскуліність дорівнює нулю, «таких у реальності не існує, тобто в людині є і чоловічі, і жіночі елементи» [1, с. 106].

Однаку уже в середині ХХ століття формується гуманістична психологія. Самоактуалізуюча людина, за К. Роджерсом, є новим культурним ідеалом людяності, багато в чому має «жіночі» риси: м'якість, співчутливість, чуйність, увага до людей тощо. Зокрема, у підході К. Роджерса робиться акцент на якості контакту, важливими складовими якого є такі експресивні (а тому фемінні) якості, як емпатичне розуміння і безумовне позитивне відношення, тобто якості, традиційно приписувані жіночій соціальній ролі. К. Роджерс як позитивний полюс, до якого йде особистість, позначив «мінливість, плинність, багато диференційовані реакції, безпосереднє переживання почуттів...». Очевидно, що ця орієнтованість на переживання являє собою фемінну орієнтацію.

Перші наукові уявлення про гендерні розходження були витримані в дусі твердої дихотомії, коли ознаки поведінки розглядалися як чоловічі і жіночі. Її змінила альтернативна модель: чим більш виражені жіночі риси, тим менш – чоловічі, і навпаки.

Ця модель дозволила вимірювати маскуліність і фемінність спеціальними тестами, результати яких в ідеалі повинні були збігатися зі статтю обстежуваного. Диктовані цією моделлю ролі розпорядження все сильніше суперечили наростаючим тенденціям демократизації гендерних ролей.

Наскільки сильна відмінність між чоловіками і жінками? Це питання може бути поставлене у декількох аспектах. У наявності реальна відмінність у морфології статевої системи і ступеня фізичної участі в зачатті і виношуванні потомства. Існують також деякі, як вже було сказано, відмінності в морфології, анатомії і фізіології, очевидно зумовлені статевими відмінностями. Однак психологічні відмінності не так помітні, і, очевидно, не визначаються генетично.

Сексуальність, якщо розглянути її як належність до певної статі, виразність певних її якостей насамперед у психіці і поведінці людини звичайно є наслідком її анатомії, морфології і фізіології. Особливості психіки і поведінки визначаються особливостями суспільно визнаної статевої соціальної ролі.

Дуже цікавим є розподіл обов'язків у суспільстві і родині між чоловіками і жінками. Тобто, що є чоловічим і жіночим. Так, в одному з африканських племен полюванням займаються чоловіки, а риболовлю – жінки. Пійману рибу жарять чоловіки, а от варити її – табу.

Однак зупинимось на психіці чоловіків і жінок. Раніше існувало тверде протиставлення статей. Категорії маскуліності і фемінності вважалися строго дихотомічними. Усякий відступ від нормативу статевої ролі сприймався як патологія або крок у напрямку до неї. Наприклад жінка-учена – «синя панчоха», чуттєвий чоловік – «скиглий» і «баба» і т. п. Потім нормативність поступилася місцем ідеї континуума

маскулінно-фемінних властивостей. Передбачалося, що індивіди в межах якоїсь норми можуть розрізнятися за ступенем маскуліності і фемінності. Однак самі властивості маскуліності і фемінності вважалися альтернативними, взаємовиключними: висока маскуліність повинна бути зв'язаною з низькою фемінністю і навпаки. Причому для чоловіка бажана висока маскуліність, а для жінки – фемінність.

Дослідження, однак, показали, що, «прибудувати» реальну людини на шкалу маскуліність-фемінність практично неможливо: індивід, високомаскуліний за одними показниками, може бути досить фемінним за іншими. Наприклад, дослідження групи канадських тенісисток і гандболісток показало, що ці дівчата сполучають у собі низку маскуліних якостей (змагальність, завзятість, безкомпромісність у боротьбі) з високим рівнем фемінності. У наш час маскуліність і фемінність уже не розглядають як альтернативу, полюси того самого континуума, а як незалежні змінні [3].

У 1974 р. С. Бем ввела поняття «андроґінії» для позначення сполучення високих показників маскуліності і фемінності. Запропонований нею тест фіксував маскуліність і фемінність як незалежні, ортогональні виміри особистості.

У серії подальших досліджень було показано, що за оптимальної виразності андроґінія забезпечує в сучасних культурах велику соціальну гнучкість і адаптивність, а високої фемінності у жінок і високої маскуліності у чоловіків часто пов'язані з порушеннями соціальної і психологічної адаптації. Так, високофемінні жінки більш тривожні, у них нижча самооцінка. Високомаскуліні чоловіки виявляють високу тривожність у зрілому віці і менш здатні до лідерства. Високі показники по шкалі своєї статі, звичайно, пов'язані з меншою успішністю в приписуваній іншій статі діяльності. Виразено андроґінії жінки більше орієнтовані на успіх і більш домінують в порівнянні з високофемінними, маскуліними жінками і жінками недиференційованого типу. У вираженню андроґінічних вищій рівень особистісного захисту порівняно з чоловіками трьох інших типів.

Це дозволяє припустити, що найбільш адаптивною, гнучкою поведінкою (а отже, і більш успішною в управлінській ситуації) будуть володіти люди, що поєднують у собі високі показники фемінності і маскуліності андроґінного типу в класифікації С. Бем [4, с. 19].

Незважаючи на низку позитивних змін, які сприяють жінкам, ринкові реформи і демократизація суспільно-політичного життя не призвели до зміни домінуючих парадигм і всеохоплюючого посилення політики рівності. Епоха перетворень суперечливо вплинула на соціальний статус жінки: значно розширивши радіус свободи вибору, вона в той же час збільшила кількість перешкод і перепон на шляху її здійснення. На перевірку така воля дуже часто обертається міфом, далеким від ідеалів культури рівності статей. Виявляється, що жінки не тільки не розширили своїх економічних, політичних й інших прав, а, навпаки, втратили багато чого з того, що мали раніше. Необхідно також враховувати опір, особливо з боку чоловіків, переглядових закріплених у культурі

статеворольових відносин і спроб відходу від традиційно-патріархальних поглядів. Примітно, що саме чоловіки частіше відзначають поліпшення ситуації з дотриманням прав жінок [5, с. 21]. Вивчення психології чоловіка і жінки, їхній відмінностей одне від одного має безпосереднє відношення не тільки до людини як до такої, але і до всього суспільства в цілому.

У наш час все більше наголошують на тому, що чоловіки і жінки багато в чому взагалі протилежні одне одному. Одночасно з'явилась велика кількість нових даних не тільки про асиметрію структури

головного мозку, але і різної його організації в різних статей. Не виключено, що це зумовлено в значною мірою так званою «теорією гормональної організації мозку». У період пренатального розвитку гормони не лише здійснюють вплив на тіло, але і зумовлюють формування мозку зародку чоловічого чи жіночого типу. Такий мозок, у свою чергу, організовує як гормональну функцію плоду (зародка), так і його поведінку відповідно до конкретного статевому типу. Деякі відмінності відносно ваги мозку чоловіка та жінки наведено в таблиці 1.

Таблиця 1

**Маса мозку залежно від статі і віку
(за С. В. Савельєвим і М. А. Негашевій, 2005)**

Вік, роки	Чоловіки	Жінки
19	1713	1260
20-24	1548	1338
25-29	1503	1393
30-34	1514	1292
35-39	1479	1287
40-44	1477	1326
45-49	1473	1313
50-54	1436	1312
55-59	1439	1322
60-64	1408	1274
65-69	1401	1259
70-74	1405	1222
75-79	1478	1222
80-84	1298	1169
85-89	1393	1260
90-95	1425	1120

Виявлені на сьогодні відмінності стосуються не лише ваги головного мозку, неоднакової величини окремих структур, але і кількості, характеру нейронів,

функції мозкових утворень. Значну частину цих уявлень представлено в таблиці 2.

Таблиця 2

**Психофізіологічні відмінності жіночої та чоловічої статі
за Л. Е. Єтінгеном [7]**

Чоловіки	Жінки
Внутрішньоутробний розвиток головного мозку здійснюється швидше (це пов'язано з активізацією гормональної діяльності статевих залоз), що призводить, порівняно з дівчатами, до переваги за величиною об'єму голови до родів	Не виключають, що в кожній клітині головного мозку діє на 133 гени більше, ніж у чоловіків
У дитячому віці хлопчики частіше тягнуться до предметів	Будучи немовлятами дівчатка частіше тягнуться до облич
Хлопчики в 3 роки проявляють більше страху, ніж дівчатка, які розлучені з мамою	Дівчатка в 3 роки більш комунікабельні, ніж хлопчики; приблизно на рік раніше за хлопчиків починають жартувати
Хлопчики намагаються вийти з-під контролю дорослих, не підпорядковуватися їм	Дівчатка частіше приймають не свою стратегію
На початку перебування в дитячому садку хлопчики постійно рухаються, схоплюють і в цей же час кидають предмети та іграшки	У дитячому садочку спочатку дівчатка зайняті, в основному, спостереженнями; погляд циклічно переходить із виховательки на дітей, а з них – на предмети, потім знову на виховательку
У дошкільний період швидше переключаються з одного виду діяльності на інший. Результативний розвиток відбувається у перші чотири-п'ять років	У дошкільний період повільніше і складніше переключитися з одного виду діяльності на інший
До активної участі хлопців потрібно спонукати спеціальними предметами. Для контактів характерна висока частота агресії, рідше – погроза, прагнення до ізоляції і поява страху у поєднанні із високою цікавістю до предметів	У початковій школі проявляють набагато більший розвиток психомоторних навиків і самоконтроль, краще володіють ситуацією; сильніше залежать від неї. Для контактів характерною перевагою є стремління до комунікацій
У віці семи років частіше неохайно роблять шкільні завдання; за успішністю відстають від дівчаток	Дівчатка краще освоюють соціальні аспекти поведінки. Більш терпеливі, акуратні, всидливі. У віці 8 років краще, ніж хлопчики, поводять себе, краще читають. За успішністю явно переважають хлопчиків

Серед дітей, які не здатні читати, хлопчиків у чотири рази більше, ніж дівчаток	Дівчатка краще вчаться в школі, частіше поступають у престижні вузи, які закінчують із відзнакою
Хлопчики-підлітки здатні утримувати увагу на одному предметі в середньому 5 хвилин	Дівчатка-підлітки здатні утримувати увагу на одному предметі в середньому 20 хвилин
Бути смішним для хлопчиків не принизливо, а навпаки. Власне цим вони і притягують до себе увагу	Бути смішною для дівчинки принизливо
На 15-20 % більше сірої рідини (тобто нервових кліток), ніж у жінок	Більша чільність сірої речовини у мовних зонах головного мозку, ніж у чоловіків. Більше білої речовини (нервових волокон). Така будова краще розподіляє завдання між відділами мозку. Для того, щоб стати видатною, жінці найчастіше необхідно багато в чому собі відмовляти; інколи не мати сім'ї, дітей і ін.
Швидше розвивається (зазвичай до 6 років) права сторона головного мозку. Це забезпечує краще просторове і логічне мислення, краще сприйняття	Швидше розвивається ліва сторона головного мозку, тому дівчата раніше починають говорити, читати. У віці 5-10 років випереджують за інтелектуальними здібностями хлопчиків. Швидше оволодівають іноземними мовами
Більше розвинуте абстрактне (несловесне) мислення	Більш розвинене предметне, конкретне мислення
Такий «вузол» відсутній	Нобелівський лауреат в галузі медицини Джордж Шелл стверджує, що в головному мозку існує спеціальний «нервовий вузол», який відповідає за емоції і встановлює прямий «канал» із мовним центром
Півкулі менш симетричні за будовою. Незалежно від провідної руки і її положення, виявлена більша латералізованість мозку чоловіків, ніж жінок	Півкулі більш симетричні за будовою, що констатується до 13 років. Це спрощує взаємодію між ними
Головний мозок, приблизно, на 10-15 % важчий від жіночого. Найбільша його маса у віці 20-30 років	Абсолютна вага (190-200 г) приблизно на 10 % менша, ніж у чоловіків. Найбільша маса головного мозку – до 20 років
Головний мозок складає 1/38 ваги тіла	Головний мозок складає 1/35 ваги тіла
У середньому 19 млрд нервових клітин	У середньому 23 млрд нервових клітин
Дендрити (короткі відростки) у більшості випадків менш розгалужені	Дендрити в деяких частинах головного мозку більш розгалужені.
Сканування головного мозку свідчить, що просторова орієнтація пов'язана із функцією лобової долі правої півкулі	За просторову орієнтацію відповідають обидві півкулі головного мозку
Мозолисте тіло більш асиметричне, ніж у жінок	Мозолисте тіло менш асиметричне, ніж у чоловіків. Розвинуті міжпівкульні зв'язки, краще поєднують наявну в корі головного мозку інформацію

Російський психолог Е. П. Ільїна виділяє такі відмінності між чоловічою та жіночою статями:

– у чоловіків середній інтелект зустрічається рідше, ніж у жінок, проте серед них більше здібних і розумово відсталих;

– жінки, загалом, мають середній рівень інтелекту;
– хлопчики більше цікавляться речами;

– дівчата і жінки більше цікавляться відносинами.

На думку психолога Б. А. Геодакяна, існують і такі відмінності між жінками та чоловіками (табл. 3.):

Таблиця 3

Психофізіологічні відмінності жіночої та чоловічої статі за Б. А. Геодакяном [2]

Чоловіки	Жінки
Чоловіча стать здійснює функцію «набутих варіантів» модифікації для нових ознак	Жіноча стать «спеціалізується» на кількісних і якісних аспектах відтворення
При розв'язанні задач має місце підключення не лише лобових долей, але і зон, які обробляють зорову інформацію	Розв'язання задач найчастіше здійснюється будь-якими частинами мозку, які відповідають не стільки за логіку, скільки за інтуїцію
Нижня частина лівої лобової долі (рушійний центр мови Брока) асиметрична відносно правої сторони	Функція лівої половини лобової долі може дублюватися правою стороною (це полегшує відновлення мови після перенесеного лівопівкульного інсульту)
Розміри нижньої скроневої долі більші, ніж у жінок. У чоловіків ця доля є асиметричною (у лівій півкулі вона більша, ніж у правій)	Розміри нижньої скроневої долі мають інше співвідношення, ніж у чоловіків: дещо більші за величиною у правій півкулі, хоч і не в такій мірі. Кількість нервових клітин тут на 11 % більша, ніж у чоловіків
Завдяки тім'яній долі гірше запам'ятовують на слух, тому що ця ділянка розвинута слабше у лівій півкулі	Завдяки тім'яній частині краще запам'ятовують на слух
Образне мислення більше розвинуте ніж у жінок	Жінки раніше взагалі були виключені із кількості істот, які володіють самостійністю і автономією, «вони також природно були виключені з числа тих, хто може володіти правами людини»

Так звана «сильна» стаття	Так звана «слабка» стаття
Нижня тім'яна доля відповідає за відчуття власних переживань (у здорових людей її розміри у правій півкулі менші, ніж у лівій). У хворих на шизофренію, навпаки, розміри цієї долі частіше не менші, а більші, ніж у лівій півкулі	Співвідношення розмірів нижньої тім'яної долі справа і зліва однакові. Частково, цим пояснюється, чому жінки не лише рідше хворіють на шизофренію, але і хворіють на цю хворобу в середньому на 6 років пізніше, ніж чоловіки, а також краще реагують на відповідне лікування
Більше розвинені ділянки мозку, які відповідають за полювання, навігацію дальньої дії, тактичну майстерність	Більше розвинені ділянки мозку, які відповідають за міжособистісні відносини. Фізичної зрілості досягають раніше чоловіків
Під час полювання всі були партнерами	Під час збирання грибів (рослин, ягід) інші жінки були конкурентами

За даними англійських дослідників, відмінності між чоловіками та жінками проявляються у:

Чоловіки:

- за добу говорять 2000-4000 слів, + близько 3000 жестів і мімічних сигналів. У сумі це коливається у межах 6000-8000 одиниць інформаційного обміну;

- словниковий запас майже в два рази менший, ніж у жінок;

- легко даються спеціальності, які вимагають просторової уяви;

- краще орієнтуються у візуальних і тактичних лабіринтах, краще читають географічні карти і визначають напрям доріг річок, знаходження міст. Переважають жінок у грі в шахи, у музичній композиції, винахідництві.

- у нашому суспільстві чоловіки страждають від нереалізованості;

- розум більш конкретний, ніж у жінок, здатний до глибокого аналізу речей.

Жінки:

- вживають за добу 8000 слів, + близько 10000 жестів і мімічних сигналів. У сумі це становить близько 20000 одиниць інформаційного обміну;

- середньо статична жінка володіє приблизно 23000 словами;

- легко даються професії, які вимагають вербального спілкування;

- гірше розв'язують задачі, які вимагають просторової орієнтації, координації і точності рухів. У більшій мірі, ніж чоловіки, люблять кросворди;

- жінки за своєю природою реалізуються в любові, материнстві.

- якщо жінка наділена «чоловічим розумом», то це, як правило, талановита людина із сильним характером.

Висновки дослідження і перспективи подальшого розгляду. Отже, узагальнюючи викладений матеріал, можна зробити висновок про те, що чоловіки та жінки не дуже тотожні. Крім цього, вони різні. Це не означає, що хтось кращий, а хтось гірший. Їм властивий так званий статевий диморфізм (*гр. di(s) – двічі, morphe – форма*). Виявлено низку безсумнівних не лише біологічних, але і психофізіологічних відмінностей, своєрідні мотиви поведінки: вони різні, але рівні від природи. Анатомічна, фізіологічна, психологічна різниця між чоловіком і жінкою дуже велика, причому в такій мірі і степені, що це дає можливість стверджувати, ніби чоловік та жінка – це два різних види, які живуть у статевому симбіозі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вейнингер О. Пол и характер: Принципиальное исследование / О. Вейнингер ; [пер. с нем.]. – М. : Терра, 1992. – 480 с.
2. Геодакян В. А. Роль полов в передаче и преобразовании генетической информации / В. А. Геодакян // Проблемы передачи информации. – 1965. – Т. 1. – № 1. – С. 105–112.
3. Горностай П. П. Культурні особливості рольової поведінки та психологічна допомога / П. П. Горностай // Практична психологія в контексті культур. – К. : НікаЦентр, 1998. – С. 119–124.
4. Мартинюк І. О. Люди і ролі / І. О. Мартинюк, Н. І. Соболева. – К. : «Україна», 1993. – 180 с.
5. Обеспечение равенства полов: политика стран Западной Европы / Под ред. Ф. Гардинер. – М. : Идея-Пресс, 2000. – С. 21, 89.
6. Смелзер Н. Социология / Н. Смелзер ; [пер. с англ.]. – М. : Феникс, 1994. – 520 с.
7. Этинген Л. Е. Головной мозг мужчины и женщины. Так ли они одинаковы? / Л. Е. Этинген // Человек. – № 2. – 2007.

Л. М. Вовк,

ДГПУ ім. Івана Франка, г. Дрогобыч, Україна

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ТЕОРИИ ГЕНДЕРА

Рассмотрены предпосылки возникновения гендерных отношений, изучено трактовки различными авторами понятия «гендер». Проведен анализ психологической, социальной и культурной различий между мужчинами и женщинами. Раскрыта сущность гендерного подхода, через такие понятия как равенство полов, равенство прав и равенство возможностей. Исследована такие составляющие гендера, как идентичность, идеал, роль и биологический пол. Выделено гендерный идеал маскулинности, что противостоит и исключает идеал феминности. Показано психофизиологические различия женского и мужского пола.

Ключевые слова: гендер; структура гендера; гендерная идентичность; маскулинность; феминность; идентичность; идеал; роль; биологический пол; андрогинный тип; психофизиологические различия.

L. M. Vovk,
I. Franko DSPU, Drohobych, Ukraine

PSYCHOLOGICAL AND EDUCATIONAL ASPECTS OF GENDER THEORY

The article considers the predictors of emergence of gender relations, the interpretation of different authors of the concept «gender». The analysis of the psychological, social and cultural differences between men and women is conducted. The essence of the gender approach is showed through such concepts as gender equality, equal rights and equal opportunities. The following components are examined: gender as identity, the ideal role and biological sex. Gender ideal of masculinity is singled out; it confronts and exludes the ideal of femininity. Physiological differences of women and men are shown.

Keywords: gender; gender structure; gender identity; masculinity; femininity; identity; ideal; role; biological sex; androgynous type; physiological differences.

Рецензенти: *Скотна Н. В.*, д. філософ. н., професор;
Михайленко І. П., к. пед. н., доцент.

© Вовк Л. М., 2014

Дата надходження статті до редколегії 05.12.2014